

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ПАВЛА ГОРЯНСЬКОГО

→ 3

УЧ-БАШ НА ІНКЕРМАНСЬКИХ ШТОЛЬНЯХ: ОСТАННІЙ ПРИ- ХИСТОК НЕСКОРЕНИХ

→ 4

КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

№ 35-36
серпень 2019

літературно-художня, публіцистична

АРХІЄПИСКОП КЛИМЕНТ: «ПОЛІТИКА РОСІЇ ВІДІРВАНА ВІД ДЕ- МОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ, ВІД ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВІРОСПОВІДАННЯ»

НА ЧАСІ

Державний департамент Сполучених Штатів Америки вже другий рік поспіль проводить міжнародний саміт з питань релігійної свободи. Мета зустрічі полягає в тому, аби поширити інформацію про важливість свободи віросповідання для кожної людини. За словами Державного секретаря США Майка Помпео, очільника даного заходу: «Люди в цілому світі повинні мати право на те, щоб практикувати свою віру, а якщо вони вибирають не робити цього, вони також мають почуватися вільними».

Цього року на цій важливій зустрічі був присутній і архієпископ Сімферопольський і Кримський ПЦУ Климент. Про що йшлося на конференції, враження від неї, з ким вдалося поспілкуватися і про що – владика Климент люб'язно погодився розповісти в інтерв'ю нашому кореспонденту.

– Владико, розкажіть, будь ласка, для чого організовується цей міжнародний саміт, і що під час його проведення Вас вразило найбільше?

ФОТО З ВІДСЕРІЯК ДЖЕРРЕЙ

– На запрошення Державного секретаря США Майка Помпео з 16 до 19 липня я перебував у Вашингтоні в Сполучених Штатах Америки як учасник конференції з релігійної свободи. Це дуже важливий захід, який зараз проводить Адміністрація Президента США, тому що одним із основних напрямків, які реалізує на даний момент Адміністрація Дональда Трампа, є саме захист релігійної свободи, бо вона є невід'ємною частиною будь-якого демократичного суспільства і складовою частиною прав людини. На превеликий жаль, сьогодні ці питання у демократичних країнах нівелюються, про них забувають, а в країнах, де немає де-

мократичного устрою, взагалі не говорять про релігійну свободу, через що і відбуваються конфлікти на міжконфесійному ґрунті. І для того, щоб не допустити цих конфліктів, уже другий рік поспіль Державний департамент США проводить саме такі конференції. Торік відбулася установча конференція, а цього року було зібрано понад тисячу учасників з усіх країн світу. Мене вразила присутність осіб, які у своїх виступах зазначали про релігійні гоніння і релігійну нетерпимість, що закінчувалися смертями. Вразило й те, що навіть у Сполучених Штатах Америки, країні найвищого демократичного устрою, були такі випадки.

Ця конференція проходила під патронатом Державного секретаря США Майка Помпео. Для проведення цієї конференції і упорядкування всієї роботи спеціально було призначено посла з особливих доручень Сема Браунбека, який був головним спікером конференції, і після її проведення саме на нього покладена вся робота для організації наступної конференції, яка має відбутися вже у 2020 році.

Конференція складалася з двох частин. Перша частина – це виступи делегатів, які були запрошені безпосередньо Державним секретаріатом США як незалежні, тобто делегати, які виступали на конференції, мали донести

свою думку незалежно від думки держав, з яких вони прибули. Третій, останній день конференції був присвячений саме роботі з міністрами закордонних справ тих країн, учасники яких були на конференції. Вони вже безпосередньо зустрічалися з Віце-президентом США, тобто все, що було проголошено і проговорено учасниками на конференції у перших два дні, потім уже досліджувалося і обговорювалося у колі міністрів закордонних справ. У третій день роботи конференції Україну представляли заступник міністра закордонних справ Сергій Кислиця і посол України в США Валерій Чалий. Це стосовно безпосередньо роботи конференції.

– Що для Вас було важливо почути на цій конференції?

– По-перше, важливо було не тільки почути, а й взяти участь. Під час роботи конференції стало зрозуміло, наскільки складна міжрелігійна, міжконфесійна ситуація у світі. І те, що зараз відбувається в Криму щодо знищення Православної церкви України, свідчить про те, що політика Російської Федерації відірвана від демократичних цінностей, від права людини на віросповідання. Політика Росії в Криму щодо Української православної церкви (Православної церкви України) спрямована на те, щоби було знищено єдиний духовний осередок українців Криму.

ЛІТЕРАТУРА

СЕРГІЙ СУРМАЧ: «ТОЧНА РИМА ВЕСНА – ВІЙНА»

→ 2

→ 8

АРХІЄПІСКОП КЛИМЕНТ: «ПОЛІТИКА РОСІЇ ВІДІРВАНА ВІД ДЕМОКРАТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ, ВІД ПРАВА ЛЮДИНИ НА ВІРОСПОВІДАННЯ»

➔ 1

НА ЧАСІ

– Що Ви змогли донести про стан релігійної свободи в Криму?

– У мене відбулася низка зустрічей під час роботи конференції, але найголовнішою була зустріч з Державним секретарем США Майком Помпео, яка відбувалася у закритому режимі 15 хвилин. На цій зустрічі я довів до Державного секретаря США всі ті порушення, які вчинила Російська Федерація на території Криму стосовно Української православної церкви (Православної церкви України). Це – закриття храмів, моє незаконне затримання, недопуск до наших українців, громадян України, які прагнуть зустрічі зі священником і до яких не допускають протягом 5 років священника для того, щоби православні християни, які перебувають за ґратами в тюрмах Росії, могли виконати свій християнський обов'язок – сповідатися, причаститися. Тобто повністю порушено право людини на віросповідання. Це – яскраві приклади тієї політики.

Треба зазначити, що через те, що для США, для Адміністрації Президента США Дональда Трампа релігійна свобода є ключовим завданням, а президент Російської Федерації хоче мати хороші відносини з президентом Трампом і Сполученими Штатами, то президент Путін повинен враховувати думку президента Трампа. І якщо в Криму не розуміють цього, то я звернувся би до президента Путіна і його адміністрації, щоби вони пояснили керівництву Криму, яку позицію вони мають зайняти для того, щоби не було міжконфесійного протистояння в Криму і для того, щоби на міжнародному рівні більше не звучала тема знищення Православної церкви України в Криму. Адже «глава» Криму Сергій Аксєнов на тих зустрічах, які ми з ним проводили, а їх було дві, і потім у своїх публічних виступах для журналістів заявляв про те, що він готовий зберегти Православну церкву України в Криму, але за умови, якщо ми будемо перереєстровані. Це – його

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

слова, і це його обіцянка, яку він заявив публічно.

Ми почали процес реєстрації православної української парафії на території Криму, яка відповідь? Дві відмови. Водночас почалися судові процеси, і вже є рішення про те, що Православна церква України в Криму повинна припинити своє існування і віддати все майно, яким вона володіє, так званому Міністерству майнових і земельних відносин, міністру Анюхіній, яка вже дала розпорядження обгородити приміщення церкви, зняти дах, розгромити вікна, під виглядом їх заміни. Якщо зараз подивитися на фото, які мені надіслали з приміщення самої церкви, то видно, що під виглядом ремонту там просто вчинили погром. І тоді виникає запитання: на якому етапі хто бреше і чого варті обіцянки? І тому після цієї конференції тема Кримської єпархії не тільки не знімається з розгляду, а, навпаки, набуває особливого значення і виходить на інший рівень. Оскільки за цією ситуацією в Криму тепер будуть спостерігати дуже серйозно в світі, бо тема Кримської єпархії стала однією з тем порушення релігійної свободи на території півострова.

Спілкувався
Олекса Бєсєєв

НАГАДАЄМО:

– 25 квітня 2014 року Кримська єпархія Української православної церкви Київського патріархату офіційно заявила про порушення чинною владою Криму попередніх письмових гарантій недо-

торканності парафій Київського патріархату в Криму.

– 29 травня 2015 року в Сімферополі відбувся аукціон оренди приміщення площею 112,6 кв. м, що розташовано на 1-му поверсі по вулиці Севастопольська, 17, яке перебувало в оренді Кримської єпархії УПЦ КП. Аукціон організувало й провело «Міністерство майнових і земельних відносин Республіки Крим» без повідомлення орендаторів цього приміщення. На сам аукціон не допустили керуючого єпархією УПЦ КП архієпископа Климента. Конкурс з оренди приміщення виграло Громадське некомерційне об'єднання сприяння розвитку малого й середнього бізнесу в Республіці Крим «РАЗУМ».

– На початку 2016 року Кримське єпархіальне управління УПЦ КП за рішенням «Арбітражного суду Республіки Крим» позбавили частини приміщення в центрі Сімферополя, в якому розміщується Кафедральний собор святих рівноапостольних князя Володимира і Ольги.

– 14 червня 2016 року «Апеляційний суд Севастополя» зобов'язав Кримську єпархію УПЦ КП сплатити «Міністерству майнових і земельних відносин Республіки Крим» півмільйона рублів штрафу і звільнити 112 кв. м на першому поверсі Кафедального собору в Сімферополі.

– 8 листопада 2016 року в Сімферополі представники так званого «Фонду майна Криму» намагалися опечатати перший поверх Кафедального собору святих рівноапостольних Володимира і Ольги УПЦ КП. Архієпископ

«На цій зустрічі я довів до Державного секретаря США всі ті порушення, які вчинила Російська Федерація на території Криму стосовно Української православної церкви (Православної церкви України). Це – закриття храмів, моє незаконне затримання, недопуск до наших українців, громадян України, які прагнуть зустрічі зі священником і до яких не допускають протягом 5 років священника для того, щоби православні християни, які перебувають за ґратами в тюрмах Росії, могли виконати свій християнський обов'язок – сповідатися, причаститися...»

Сімферопольський і Кримський УПЦ КП Климент закликав світову спільноту захистити національні, культурні та релігійні права громадян України в Криму.

– 31 серпня 2017 року російські силовики заблокували Кафедральний собор святих рівноапостольних князів Володимира та Ольги УПЦ КП. Храм був оточений бійцями спецназу. Російські судові пристави, не надавши жодних документів архієпископу Клименту, винесли церковне майно з каплиці Кафедального собору. При цьому вони не склали опис речей і не пропонували архієпископу підписати жодний акт про вилучення церковного майна.

– 3 березня 2019 року в Сімферополі російською поліцією було затримано архієпископа Сімферопольського і Кримського Православної церкви України Климента. Практично весь день владику Климента явно під надуманими приводами утримували місцеві правоохоронці. Спочатку вони хотіли його допитати про нібито пограбування ним його ж церкви (!), а згодом перевели до іншого відділку через заяву про «нецензурну лайку» (!) з його боку, після чого ввечері відпустили без складання протоколу.

– 14 березня 2019 року «Міністерство майнових відносин Республіки Крим» звернулося в «Арбітражний суд Криму» з позовом про дострокове розірвання договору оренди на приміщення в Сімферополі, в якому

ФОТО З ВІДКРИТІХ ДЖЕРЕЛ

розташовується собор святих Володимира і Ольги Кримської єпархії ПЦУ. Підставою в позовній заяві називається борг у сумі 2,95 гривні і пеня в сумі 5,24 грн, що нібито виник з 2016 року. Владика Климент стверджував, що заборгованість відсутня і на це є платіжні документи.

– 18 червня 2019 року у приміщеннях Кафедального собору святих Володимира і Ольги Кримської єпархії ПЦУ так зване Міністерство майна Криму почало проводити будівельні роботи. Не попередивши єпархію, будівельники розібрали дах храму. Після цього в Сімферополі кілька разів пройшли проливні дощі, в результаті чого будівлю храму було затоплено.

– 28 червня 2019 року підконтрольний Росії «Арбітражний суд Криму» зобов'язав передати в користування російського Мінмайна Криму приміщення Кафедального собору святих рівноапостольних Володимира і Ольги Кримської єпархії ПЦУ. Суд частково задовольнив позов «Міністерства майнових і земельних відносин Криму» до Кримської єпархії ПЦУ і постановив, що Кримська єпархія ПЦУ повинна виплатити 12 тисяч рублів державного мита.

– 24 липня 2019 року майно Кафедального собору, за словами архієпископа Кримського і Сімферопольського ПЦУ Климента, було «розграбовано і поламано».

– 2 серпня 2019 року Кримській єпархії Православної церкви України окупаційна влада півострова повторно відмовила в реєстрації української православної парафії.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ПАВЛА ГОРЯНСЬКОГО

НА СПОМИН

28 серпня, у день, коли християни східного обряду відзначають Успіння Пресвятої Богородиці, активісти-переселенці з Криму та небайдужі представники столичної інтелігенції традиційно зібралися у Державному історико-меморіальному Лук'янівському заповіднику на могилі Павла Горянського – голови Крайової української ради Криму з повноваженнями консула УНР на півострові (1917-1920 рр.), щоб вшанувати його пам'ять, а також згадати кримських українців, котрі за свого життя стверджували Україну на рідній землі. Організаторами заходу виступили: ГО «Таврійська гуманітарна платформа», Кримський центр ділового та культурного співробітництва «Український дім», Координаційна рада громадських організацій переселенців з Криму та Гетьманський фонд Петра Дорошенка.

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Ще у 2017 р. представники української громади Криму, які після російської окупації півострова були вимушені виїхати на материкову Україну, неофіційно почали відзначати щорічно 28 серпня як день захисту прав українців Криму. Цю дату було обрано не випадково: саме наприкінці літа відбувалися з'їзди українських громадських організацій Криму в часи Українських національно-визвольних змагань – зокрема, 1917-1919 рр. Нині доводиться нагадувати суспільству, що в сучасних реаліях українська спільнота є однією з найбільш дискримінованих у Криму, анексованому РФ. Під час заходу координатор Таврійської гуманітарної платформи, історик з Криму Андрій Іванець у загальних рисах розповів

присутнім життєпис кримського громадського та культурного діяча початку ХХ ст. Павла Горянського, який був засновником і головою Ялтинської української громади та Малої Ради українців Криму. На кримському півдні Павло Горянський активно займався просвітництвом у царині української літератури та історії. У 1917 р. він ініціював перше публічне вшанування пам'яті класика української літератури Степана Руданського, похованого в Ялті, та створення комісії з охорони його могили. В серпні 1919 р., зі встановленням денікінської диктатури у Криму, в Севастополі під час з'їзду українських громадських організацій Криму було ухвалено рішення для «обстоювання права української людності перед кримською владою і проведення широкої організаційної, просвітньої і економічної діяльності серед українців Криму надати Малій Раді (виконавчому комітету) Крайової Української

Ради в Криму права Українського консульства, а голову Малої Ради П. Горянського визнати консулом УНР в Криму». З документів надзвичайної Дипломатичної місії УНР на Кавказі відомо, що Павлу Горянському було доручено «взяти на себе захист українців Криму на правах консула».

Як зазначила очільниця відділу охорони пам'яток Лук'янівського заповідника Оксана Борисюк, могила Павла Горянського була відкрита нещодавно. За словами Андрія Іванця, наразі поховання, на превеликий жаль, перебуває у стані, близькому до часів його створення: лише останні кілька років, з ініціативи кримських активістів і зусиллями співробітників цвинтаря, могила Павла Горянського прибирається від сміття та бур'янів. Наразі на ній стоїть лише прикріплена до невеликого стовпчика заіржавіла металева табличка з зазначенням прізвища, імені, по батькові та дати смерті – 10 січня 1935 р.

На кримському півдні Павло Горянський активно займався просвітництвом у царині української літератури та історії. У 1917 р. він ініціював перше публічне вшанування пам'яті класика української літератури Степана Руданського, похованого в Ялті, та створення комісії з охорони його могили.

Наразі на впорядкування могили та встановлення надгробка зібрано близько 13000 гривень, однак цілком очевидно, що ця сума є недостатньою. Ініціатори матеріального увічнення пам'яті консула УНР у Криму мають принципову позицію: задіяні в ній мають бути передусім кримські українці. Крім п. Іванця, на цьому наголосив головний редактор газети «Кримська світлиця» Андрій Щекун, який наразі бере активну участь у цій справі. Голова кримських осередків НТШ ім. Т. Г. Шевченка та ВУТ «Просвіта» в екзилі Петро Вольвач додав: пам'ять Павла Горянського всіма можливими й доступними засобами неодмінно потрібно буде увічнити і в Криму – «коли ми туди невдовзі повернемося». Додатково згадувалося, що на мапах Інституту національної пам'яті України могила Павла Горянського позначена як одне з пам'ятних місць Української революції 1917-1921 рр.

Нещодавно на найвищому державному рівні було встановлено відзначення 29 серпня, у роковини Іловайської трагедії, серед загиблих у якій є і кримчани, як Дня пам'яті захисників України. Присутній на заході учасник АТО на сході України, координатор медіапроекту «Кримські українці» Сергій Вікарчук зачитав імена кримчан, котрі віддали життя в обороні нашої держави під час російсько-української війни, стисло розповів їхні життєписи і наголосив на потребі створити книгу пам'яті полеглих вояків, котрі народилися та/або тривалий час жили в Криму. Після цього молитви за душі Павла Горянського та всіх полеглих кримських українців прочитав кобзар Сергій Сухомлин, який також виконав кілька дум та бандурі та колісній лірі.

По завершенні офіційної частини заходу виконавчий директор Союзу вимушених переселенців Володимир Ляшенко ознайомив присутніх із проектом звернення до органів влади України щодо заходів із захисту прав громади етнічних українців тимчасово окупованого Криму, на поступову асиміляцію яких спрямована дискримінаційна політика держави-агресора. Як відомо, з цією метою окупанти систематично використовують арсенал засобів широкого спектра – від агресивного інформаційно-психологічного тиску на носіїв української ідентичності до їхнього карного переслідування та позасудових розправ. «Росія вже знищила на тимчасово окупованій території українську освітню та мас-медійну інфраструктуру, незаконно ліквідувала українські громадські та політичні організації, систематично переслідує Православну церкву України та інші конфесії, вірянами яких є переважно етнічні українці», – зазначається у зверненні.

Відтак провідним елементом державної політики деокупації Кримського півострова, захисту прав і свобод громадян України різного етнічного походження та дискримінованих спільнот на тимчасово окупованій території має бути піклування про збереження української ідентичності кримчан. Задля цього кримські активісти пропонують відповідним органам влади та державним структурам здійснити низку першочергових кроків у гуманітарній сфері – зокрема, активізувати роботу щодо оперативного реагування на загрози громаді етнічних українців Криму, розробити програму заходів із задоволення етнокультурних потреб та захисту прав кримських українців (зокрема, напрацювати комплекс пам'ятних заходів і вносити пропозиції щодо подій з історії Криму, які мають відзначатися на державному рівні), підготувати академічні видання історії Криму та української громади півострова, етнографічних досліджень кримських українців, вивчення їхньої історико-культурної спадщини. Лишається сподіватися, що ці та інші програмні засади будуть втілені у життя.

РЕДАКЦІЯ ГАЗЕТИ «КРИМСЬКА СВІТЛИЦЯ» ПРОДОВЖУЄ ДРУКУВАТИ ЦИКЛ АВТОРСЬКИХ СТАТЕЙ НА ТЕМУ СУЧАСНОГО СТАНУ КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК У КРИМУ ТА НЕОБХІДНОСТІ НЕВІДКЛАДНОГО УХВАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИМИ ПОЛІТИКАМИ НАШОЇ КРАЇНИ РІШЕНЬ ДЛЯ ЗАХИСТУ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ НА ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ.

УЧ-БАШ НА ІНКЕРМАНСЬКИХ ШТОЛЬНЯХ: ОСТАННІЙ ПРИХИСТОК НЕСКОРЕНИХ

НАГОЛОС

«...Коли ми вступили до славної бухти, навколо якої з обох боків суцільна височіє стрімка скеля, а навислі береги виступають один проти одного в устя і вузький вхід, тут всі направили в середину округлені судна...» – саме цей пасаж із розповіді Одисея, повіданий нам Гомером, пригадується при першому погляді на верхів'я Севастопольської бухти. Ліворуч на скелях над Інкерманською долиною ще височіють вежі Каламіти, фортеці готського князівства Феодоро, а праворуч над долиною нависає стрімка скеля із ще помітними зараз слідами гігантського обвалу. Це і є Уч-Баш.

ЕВЕЛІНА КРАВЧЕНКО,
КАНДИДАТ ІСТОРИЧНИХ
НАУК, СТАРШИЙ НАУКОВИЙ
СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ
АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ,
КЕРІВНИК ІНКЕРМАНСЬКОЇ
ЕКСПЕДИЦІЇ ІА НАНУ

Трагічна історія цього місця відома усім севастопольцям. У 1930-х роках тут на місці заводу шампанських вин було збудовано ціле підземне містечко, відоме під назвою «Спецкомбінат № 1». У штольнях, що утворились від виборки каміння, з якого, власне, і було збудовано Севастополь, було розміщено військові склади, шпиталь, медсанчастину, завод з виробництва окремих видів боєприпасів, гуртожитки, дитячий садочок – повністю автономний світ, який був призначений для довгого стримування супротивника в разі війни.

Із початком війни московське командування саме в цій частині Криму створило опорну базу Чорноморського флоту, яку не

Чортове городище із поселенням Уч-Баш. Вигляд з устя Чорної річки. Фото Р. Лисенка. 2012 р.

збиралися здавати. На початку 1942 року було прийнято рішення про переміщення до Інкерманських штолень усіх боєприпасів Чорноморського флоту. Програ на кампанія оборони Севастополя в 1942 році призвела до трагічних подій літа цього року, коли на Гераклейському півострові загинула і потрапила в полон уся Приморська армія, а Інкерманські штольні із залишками мирного населення, пораненими і персоналом 28 червня 1942 року були міновані і підірвані за розпорядженням командувача Чорноморського флоту адмірала Ф. С. Октябрського на виконання наказу, що надійшов із Москви.

В радянський час повідомлялося, що в штольнях була проведена евакуація, визначаючи кількість загиблих до сотні. Після публікації частини документів закритої конференції 1963 р. у Москві, зібраної для розслідування подій червня 1942 р. на Гераклейському півострові, стало зрозуміло, що в штольнях було заживо поховано набагато більше людей, можливо, їхня кількість перевищує кілька тисяч, евакуація людей не проводилася. Такими «проклятими Шампанями» лишалося це місце для севастопольців після закінчення Другої світової війни. Місце, яке було не лише свідком страшної трагедії і воєнного злочину, а й містило в собі весь боєкомплект Чорноморського флоту на 1942 рік, оскільки при підірванні штолень склади боєпри-

пасів загалом не детонували. В якому стані перебували боєприпаси, яким способом проводити їх виїзку і знешкодження, – все це було невідомо і лишалося таємницею за сімома печатками протягом більш ніж півстоліття після закінчення війни.

* * *

В археологічних дослідженнях у 1920-х роках від свого першого дослідника Л. М. Соловйова це місце отримало назву Чортове городище (мало таку назву в місцевій топоніміці, бо пагорб, на якому розташоване городище, з півдня оперізує Чортова балка). Будучи співробітником Музею краєзнавства, Л. М. Соловйов провів там збори археологічного матеріалу. Розкопки було розпочато тільки після Другої світової війни тодішнім виконувачем обов'язків директора Херсонського музею С. Ф. Стржелецьким. Він був яскравим представником свого часу, співпрацював з НКВС, за його сприяння Л. М. Соловйов, якому належить першовідкриття майже всіх відомих з XX століття археологічних пам'яток Севастополя й околиць, був переведений на роботу в Сухум, а ще один дослідник старожитностей Інкерманської долини – О. К. Тахтаї був звинувачений у співробітництві з окупантами і засуджений за статтю «зрада Батьківщині».

У 1952-1953 роках С. Ф. Стржелецький проводив розкопки на Чортовому городищі, давши йому іншу назву – Уч-Баш, із метою підтвердити результати своєї дисерта-

ції. Але результати розкопок були настільки неочікуваними, що їхню інтерпретацію довелося відкласти. Не вкладався в загальну марксистсько-ленінську схему отриманий дослідником матеріал, який свідчив, що тут жили не примітивні таври, мисливці і скотарі, як було вказано у музейних путівниках, а ремісники і землероби зі складними навичками і вміннями, серед яких, як було встановлено вже роботами нашої експедиції, й освоєння процесу отримання заліза із руди, процесу, що започаткував нову добу історії людства – залізний вік.

З того часу матеріал ліг у фонди Херсонського музею і дуже тривалий час лишався непроаналізованим і неопублікованим. Я побачила ці колекції зовсім випадково. Колишній радянський, а в 2001 році – вже давно американський археолог, професор Пенсильванського університету О. М. Лесков (Філадельфія, США) в розмові із керівником українсько-американського проекту щодо дослідження Херсонесу і його хори, директором Інституту класичної археології Техаського університету (Остін, США) професором Дж. Картером згадав, що коли він був аспірантом, йому С. Ф. Стржелецький показував дуже цікаві матеріали з Інкермана. На моє прохання співробітники Херсонського музею показали мені ці колекції, лише від візуального огляду стелажів із якими я втратила дар мови, адже переді мною стояла навіть не наша північнопонтійська доскіфська кераміка, а щось набага-

В радянський час повідомлялося, що в штольнях була проведена евакуація, визначаючи кількість загиблих до сотні. Після публікації частини документів закритої конференції 1963 р. у Москві, зібраної для розслідування подій червня 1942 р. на Гераклейському півострові, стало зрозуміло, що в штольнях було заживо поховано набагато більше людей, можливо, їхня кількість перевищує кілька тисяч, евакуація людей не проводилася. Такими «проклятими Шампанями» лишалося це місце для севастопольців після закінчення Другої світової війни.

то якісніше і в кількості тисяч одиниць зберігання.

Згодом було створено Інкерманський загін Севастопольської археологічної експедиції НЗ «Херсонес Таврійський», а потім ми виокремились в окрему Інкерманську експедицію Інституту археології НАНУ. За повні 8 років розкопок на Уч-Баші ми заклали три розкопки і дослідили пам'ятку на нових ділянках – заході і півночі. Західна ділянка особливо насичена археологічним матеріалом і об'єктами, у стратиграфічній послідовності містила шари Другої світової війни, Кримської війни (Інкерманська битва), VII-XIV ст. н.е. – часу функціонування християнського монастиря і кількох етапів існування поселення фіналу бронзової доби – ранньої залізної доби. Верхній – це зольник (сміттєві відклади) кінця VIII – початку VII ст. до н.е., його підстеляли шари руйнування оборонних споруд городища близько середини VIII ст. до н.е. Залишки оборонних стін перекривали засипаний центр металургії заліза – один із найбільш потужних і ранніх у Північному Причорномор'ї, який стояв на ще раніших оборонних спорудах – рові з давнім містком-в'їздом.

* * *

На сучасному етапі досліджень можна говорити про те, що поселення було засноване близько кін-

ця XII ст. до н.е. Це — час значних змін в історії Південної Європи і Середземномор'я, саме тоді відбулося завоювання Трої, народи моря тероризували Єгипет, а на Балканах виникло нове потужне об'єднання племен, яке отримало в історіографії назву фракійської таласократії. Племя, яке заснувало це нове поселення у верхів'ї Севастопольської бухти, є спорідненим із населенням кола культури так званого фракійського або східного гальштату, й не виключено, що сам факт появи як цього, так й інших поселень періоду фінальної бронзи в Північному Причорномор'ї є відгомном цих глобальних процесів.

Перші мешканці привезли з собою цілий комплекс знань і навичок про вирощування злаків, домобудівництво, керамічне і бронзолварне виробництво, обробку кристалічних порід каменю, а також про море і його ресурси. Залишки усіх цих галузей господарства демонструють найраніші археологічні комплекси Уч-Баша. Вже в наступному горизонті на поселенні з'являються речі, спосіб виробництва яких відповідає попередньому горизонту, однак типологічно тяжіє до білозерської археологічної культури, поширеної на півдні території України. На зламі II і I тисячоліть до н.е. на Уч-Баші сталися події, що призвели до руйнувань і пожеж. На згарищі однієї з будівель розкопками було знайдено уламки кістяного псалію, типового для чорногорівських пам'яток, що асоціюються із першими кочовиками, відомими ще як кіммерійці. В синхронних комплексах було знайдено ще декілька кістяних наконечників стріл, що також датуються часом появи чорногорівців у причорноморських степах.

Проте руйнування і пожежі не призвели до зупинення життя на поселенні. Навпаки, наступний період представлений чи не найбагатшими археологічними комплексами в цій частині Криму доскіфської доби. Пов'язано це із кількома чинниками: найраніші кочовики відкрили поселенцям контакти сухоходом, вершництво поживало обмінні процеси і швидкість пересування, і згодом, у другій половині IX ст. до н.е., на Уч-Баші виникає залізобна майстерня. Це — один із найбільш ранніх центрів виробництва заліза в Північному Причорномор'ї способом, що поширився сюди вже у сформованому вигляді із Західного Кавказу. Поява центру саме на Уч-Баші не випадкова — тут поруч із пагорбом Чортова

Плато Чортова городища — Уч-Баш (на далекій перспективі). Друга атака Британської гвардії. Літографія. Британія, 1856 р. Колекція Шереметьєвих.

городища через Чортову балку ще й нині видні виходи покладів гематитових руд у вапнякових відкладах. Це дуже якісні руди, де вміст заліза перевищує 50% при мінімумі шкідливих для проковування домішок,

мало стріл, уламків псаліїв, розбиті бойові сокири і булави, розколоті бойові молоти, розвали керамічних посудин із зовнішнього боку стін, пращові камені, порубані черепи і їх лицеві частини конів. Компактна

Інкерманські штольні після вибуху. Фашисти виводять залишки вцілілих. За: *Wir Kampfeten auf der Krim. Kertsch; Sewastopol, 1941-1942.*

перш за все фосфору. На додачу пачка глини Чортова городища містить надзвичайно цінну для металургії бентонітову глину, вогнетривку і таку, що коксується. Усі ці фактори, а також доволі високий рівень суспільного розвитку мешканців Уч-Баша і стали запорукою постання тут залізобного центру.

* * *

В середині VIII ст. до н.е. в причорноморських степах сталися події, які поклали початок новому ладові в регіоні — розпочався ранньоскіфський час. У цей період на Уч-Баші поспіхом перебудовується вся фортифікація, засипаються горни залізобної майстерні і на них будується потужна оборонна стіна, ймовірно, із баштами і бойовими майданчиками, частини яких було відкрито розкопками 1950-х і 2000-х років. Будівництво нових оборонних споруд, попри авральні темпи (в траншеї фундаменту стіни були відбитки взуття його будівників, що свідчить про будівництво під сильними дощами, коли бентоніт зовсім розмокає), не було закінчено. Фортеця не витримала штурм і впала, на місцях пролому стіни знайдено чи-

група речей з місця штурму вказує на їхню належність кочовикам, які пов'язуються із новочеркаськими старожитностями, що також ототожнюються із кіммерійцями. Найближче до Уч-Баша новочеркаське поховання — це могила знатного воїна або вождя в Зольному кургані під Сімферополем, можливо, очевидця або учасника тих подій.

Після цих подій життя на городищі хоч згодом і поновилося, але на старе згарище повернулось зовсім не багато його колишніх мешканців. Були втрачені навички більшості ремесел, дещо деградувало господарство. Кераміка, найвиразніший індикатор етнічного походження, докорінно змінилася. Наймовірніше, строкатість керамічних типів, їхня тождність із зовсім різними регіонами Причорномор'я від Середнього Дністра до Подоння свідчить, що до Криму після стрімкого проходження степами кочовиків-новочеркасців збіглися залишки багатьох спалених і пограбованих городищ.

Життя на поселенні тривало не довго, вже на початку VII ст. до н.е. люди спустились із вершини пагорба в долину річки, де виникло одра-

У другій половині IX ст. до н.е. на Уч-Баші виникає залізобна майстерня. Це — один із найбільш ранніх центрів виробництва заліза в Північному Причорномор'ї способом, що поширився сюди вже у сформованому вигляді із Західного Кавказу. Поява центру саме на Уч-Баші не випадкова — тут поруч із пагорбом Чортова городища ще й нині видні виходи покладів гематитових руд у вапнякових відкладах. Це дуже якісні руди, де вміст заліза перевищує 50% при мінімумі шкідливих для проковування домішок, перш за все фосфору.

зу кілька поселень, матеріал яких типологічно відповідає останньому постпогромному горизонту Уч-Баша. Ці племена згодом, у VI-V ст. до н.е., перші грецькі поселенці і називали таврами.

Власне, і в попередні часи Уч-Баш не був єдиним поселенням в Інкерманській долині. На протилежному березі річки Чорної навпроти старого броду через неї розташовувалось ще одне синхронне поселення — Сахарна Головка на схилі однойменної гори. Виникло воно, коли Уч-Баш уже існував, а подібність матеріальної культури на цих поселеннях може вказувати, що це маленьке поселення на протилежний берег річки було винесено не випадково і саме учбашцями для контролю за бродом. Бо далі в горах за Сахарною Головою починався наскрізний прохід до кримського степу. Ймовірно, що ще один виселок учбашців був у Балаклаві, проте недостатність матеріалів щодо нього лише все на рівні припущень. Його дослідник О. К. Тахтай був репресований у 1950-х роках, і весь його архів досі зберігається в матеріалах його справи в архіві нинішнього ФСБ у Сімферополі.

* * *

Ну а Уч-Баш повідав нам не лише невідому писемним джерелам історію Причорномор'я, а й надав численний археологічний матеріал, який зараз зберігається в фондах НЗ «Херсонес Таврійський» та Інституту археології НАН України. Просування робіт щодо розмінування штолень і наших досліджень робило створення музею на цьому непростому місці із трагічною і героїчною історією цілком реальним у найближчій перспективі. Для цього було підготовлено нову ек-

позицію для відремонтованого античного залу Херсонеського заповідника, написано нову концепцію, підготовлено до документального оформлення ділянку землі із пам'яткою археології, оформлено облікову документацію на пам'ятку національного значення Уч-Баш (охоронний № 270011-Н за постановою КМУ № 928 від 03.09.2009). Але на кримську землю прийшов 2014 рік. Замість археологів на плато Чортова городища з'явилися «зелені чоловічки», замість музею знову почали говорити про закриття цієї частини Інкермана і створення потужної військової бази РФ, наче не було підірваної пам'ятки археології разом із людьми, наче не було воєнного злочину, всіх цих жертв у 1942-му...

Цинічно і дико виглядає подібне майбутнє для Уч-Баша, наче хтось вирішив повторити трагедію, яка вже кілька разів тут відбулася. Попри це, не можуть лишитися обійденими увагою наші роботи і зусилля зі збереження і дослідження Уч-Баша, адже більше тисячі артефактів експозиційного значення, здобутих під час досліджень 2006-2013 років, зберігається в фондах Національного заповідника «Херсонес Таврійський» і ще близько 15 тисяч одиниць наукової колекції з цих розкопок протягом останніх років передано на зберігання до фондів Інституту археології НАНУ, протягом останніх 15 років опубліковано більше 20 статей і дві монографії, присвячені безпосередньо Уч-Башу. Все це дозволяє аргументовано говорити про необхідність збереження пам'ятки археології, як своєрідного архіву, а в подальшому створення на його розкопаних ділянках музейного комплексу — скансену і меморіалу пам'яті жертв Другої світової війни. Адже тільки пам'ять може вберегти нас від повторення трагедій. Пам'ятаймо і не дамо повторити!

УКРАЇНСЬКИЙ
КУЛЬТУРНИЙ
ФОНД

ЗА СПРИЯННЯ
УКРАЇНСЬКОГО
КУЛЬТУРНОГО ФОНДУ

ЯК НАВЕСНІ 1918 Р. БІЛЬШОВИКИ З КРИМУ ТІКАЛИ ТА ЩО ЇМ ЗАВАДИЛО...

ЯК ЦЕ БУЛО...

Закінчення

Як згадував у споминах І. Фірдевс, звірства більшовицьких частин і тих, хто до них приєднався, призводили до того, що «все татарське населення Алушти та навколишніх до неї районів бігло в гори, ліси й до Сімферополя»¹.

ТЕТЯНА БИКОВА,
К.І.Н., НАУКОВИЙ СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

Базар в Алуці. Автор – В. Сокорнов

ФОТО З ВІСНИКА ДЖЕРЕЛ

У 1933 р., до 15-річчя з дня розстрілу керівників Республіки Тавриди, в Сімферополі було надруковано книгу, яка одночасно була й збіркою статей-споминів сучасників тих подій, й збірником документів. Мабуть, саме через це за п'ять років ця праця була вилучена з бібліотек, де зберігалася. Адже матеріали, які містилися в ній, настільки промовисті, що їх не могла пересилити будь-яка пропаганда.

Серед документів, що були надруковані в цій книзі, є й витяги з протоколів слідчої комісії Кримського парламенту (Курултаю). Ці документи викривають справжній стан справ того, що відбувалося на півострові у ті страшигливі дні кінця квітня. Надамо слово свідкам цих подій.

Татарин Хафіз Шамрат, мешканець села Корбек, біля Алушти: «Ввечері підійшла міноноска, спустила шлюпку, й в цей час з боку Ялти прибули червоногвардійці. Озброєні греки ходили по будинках й уводили татар. ... так ми пролежали, зачинившись, з середи до понеділка. Вони тут вбивали три доби, починаючи з вечора у середу, в четвер та п'ятницю до вечора. З Ялти прибув спеціальний грецький загін, чисельністю 300-400 осіб. Після прибуття цього загону в Алушту до нього приєднались й місцеві греки, переважна більшість з яких – темний елемент. У суботу більшовики видали декрет про те, що більше вбивств не буде.

Через те голова мусульманського комітету з червоним хрестом на рукаві розпочав займатися похованнями забитих»².

Поручик Мухтар Хайретдинов, розповідаючи про події того часу, між іншим, сказав: «Майже в кожному селі мешкало декілька родин іногородців, і вони про все доносили більшовикам. Окрім того, більшовики самі розсилали своїх шпигунів і визнавали про настрої татар. ... Під час засідання ялтинської повітової ради майже всі члени ради, хто виступав, відкрито заявляли, що у разі вторгнення до Криму будь-якої контрреволюційної сили, вони першим ділом будуть винищувати татарське населення»³.

Бекір Мемедов, мешканець Алушти, розповідав, що до його будинку, де переховувалося декілька місцевих мешканців, увірвалися червоногвардійці й почали вимагати видати їм ескадронців, які буцімто ховалися в його будинку. «Їм заявляли, – далі свідчив Мемедов, – що жодних ескадронців тут немає, після чого вони зробили обшук. Один із червоногвардійців, грек, лаявся, стоячи біля драбини, а потім сказав: «Ви ще станете воювати 100 разів, але за кожного вбитого грека ми в'ємо 100 татар – увесь Гурзуф ми перебили й вас усіх зараз переріжимо». Потім вони забрали сімох чоловіків й увели. Більше їх ніхто не бачив»⁴.

Особлива комісія з розслідування злочинів, яка перебувала при головнокомандувачеві збройних сил на Півдні Росії, об'єднала всі

факти, зібрані слідчою комісією Курултаю, і 24 червня 1919 р. в Єкатеринодарі зробила висновок: «За декілька квітневих днів було вбито більш ніж 200 мирних мешканців, знищено точно зареєстрованого майна на суму 2 928 000 рублів, загальний збиток, завданий більшовиками татарському населенню Алушти, Кизилташа, Дерекоя, Алупки й дрібніших поселень, за приблизного підрахунку складає понад 8 млн рублів. Тисячі осіб стали злидарями»⁵.

Після того, як німецькими військами більшовики були вигнані з півострова, татари перейшли в наступ. На грецькі селища Південного берега Криму впав справжній терор. В. Оболенський згадував: «Увечері ми дивилися на пожежі, які палали по всьому Південному березі. Татари мстилися грецькому населенню за кров забитих братів. Немало греків було вбито в той вечір, а всі їхні маєтки пограбовані та спалені. Коли через два дні я поїхав до Ялти, то нарахував уздовж шосе близько десятка згарищ, які ще димилися. А по дорозі чередою посувалися фури з усяким скарбом, заплаканими жінками й чорноокими дітьми. Корови, що були прив'язані ззаду за рога, впиралися й мукали, вівці перелякано, притулюючись одна до одної, жалібно бляли»⁶.

Відгомін цих подій ще досить довго давався взнаки. Навіть восени 1919 р., тобто через більш ніж півтора року після подій, у різних місцевостях півострова відбували-

Відгомін цих подій ще досить довго давався взнаки. Навіть восени 1919 р., тобто через більш ніж півтора року після подій, у різних місцевостях півострова відбувалися зіткнення між кримськими татарами й греками. 17 жовтня 1919 р. повідомлялося, що в Алуці «спостерігається величезний антагонізм між татарами й греками. В останньому зіткненні було забито 16 греків. Татари переховуються в горах і розраховують на допомогу з боку турок. Засоби, прийняті для вгамування конфлікту, сприятливих підсумків не дали».

ся зіткнення між кримськими татарами й греками. 17 жовтня 1919 р. повідомлялося, що в Алуці «спостерігається величезний антагонізм між татарами й греками. В останньому зіткненні було забито 16 греків. Татари переховуються в горах і розраховують на допомогу з боку турок. Засоби, прийняті для вгамування конфлікту, сприятливих підсумків не дали»⁷.

Згідно з повідомленнями, що були надруковані у севастопольській газеті «Крымский вестник», через погроми «загибло декілька десятків греків, у тому числі дряхлі старики й малі діти. ... На всьому узбережжі між Ялтою й Алуштою не залишилося зараз (березень 1919 р., – авт.) жодного грецького поселення, всі розбіглися й терплять великі злидні й нестатки»⁸. В іншому номері газети зазначалося: «На всьому узбережжі Криму не вціліло жодної плантації греків, жодного їхнього будинку – все розтощено»⁹.

Значно пізніше головний чекіст Криму С. Реденс зазначав, що громадянська війна на півострові «ускладнювалася національною ворожнечою, адже грецьке сільське населення, досить численне, особливо на Південному березі Криму, стало через віковичну ворожнечу до татар на бік радянської влади. У цій боротьбі багато татар було вбито греками»¹⁰.

Міжетнічні конфлікти в цей час спалахували не лише між татарами та греками. Проти більшовиків піднялися й німці. Озброєні загонами німців-колоністів напада-

ли на більшовицькі частини, які відступали, надаючи німецькій армії розвідувальні дані¹¹. Водночас населення півострова піднялося проти євреїв, яких ототожнювали з більшовиками. За словами І. Фірдевса, під час наступу німецьких військ мешканці Сімферополя, вже не так сильно жахаючись більшовицьких катів, почали повставати проти них та «проводити антисемітську агітацію»¹². Ці слова підтверджують і висловлювання А. Денікіна, який зазначав, що жорстоке правління більшовиків на півострові «в народній свідомості пов'язувалося з фактом єврейського засилля»¹³.

1 Фірдевс И. Первый период советской власти в Крыму // Революция в Крыму (Симферополь). – 1923. – No 2. – С. 68.

2 Выписки из протоколов следственной комиссии Крымского парламента (Курултая) // Советов В., Атлас М. Расстрел Советского правительства Крымской республики Тавриды. – Сборник к пятнадцатилетию со дня расстрела. 24/IV.1918 г. – 24/IV.1933 г. – Симферополь, 1933. – С. 74.

3 Протокол допроса парламентской следственной комиссии поручика Мухтара Хайретдинова по делу алуштинских событий во время большевистской власти // Советов В., Атлас М. Расстрел Советского правительства Крымской республики Тавриды. – Сборник к пятнадцатилетию со дня расстрела. 24/IV.1918 г. – 24/IV.1933 г. – С. 90 – 91.

4 Державний архів Автономної Республіки Крим (далі – ДААРК). – Ф. 483. – Оп. 4. – Спр. 1219. – Арк. 4 – 6.

5 Фельштинский Ю. Безумие во имя идеи. Особая комиссия по расследованию злодеяний большевиков, состоящая при Главнокомандующем вооружёнными силами на Юге России, сообщает // Родина. – 1990. – No 10. – С. 47.

6 Оболенский В.А. Крым в 1917-1920-е годы // Крымский архив (Симферополь). – 1994. – No 1. – С. 76.

7 ДААРК. – Ф. -П.150. – Оп. 1. – Спр. 66. – Арк. 22.

8 Крымский вестник (Севастополь). – 1919. – 4 марта.

9 Там само. – 26 марта.

10 Цит. за: «Изыскать пути к парализованию». Документы карательных органов Вооружённых сил Юга России и Крымской АССР о крымско-татарском движении (1920-1923). Публикация и комментарии А.В. Ефимова и Р.Н. Белоглазова // Москва – Крым. Историко-публицистический альманах. – М., 2002. – Вып. 4. – С. 154.

11 Вольфсон Б. Изгнание германских оккупантов из Крыма. – Симферополь, 1939. – С. 13.

12 Фірдевс И. Первый период советской власти в Крыму // Революция в Крыму (Симферополь). – 1923. – No 2. – С. 64.

13 Деникин А.И. Очерки русской смуты: Вооружённые силы юга России. Заключительный период борьбы. Январь 1919 – март 1920. – Минск, 2002 – С. 117.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ І КРИМСЬКИЙ СЕПАРАТИЗМ

НАШ АРХІВ

Продовження

Переговори ж у справах Криму і Чорноморського флоту є для Москви тактичним маневром, щоб змусити Україну до тих чи інших поступок. Своєю чергою російська більшість у Криму зуміла штучно і навмисно створити агресивно-екстремістську проімперську силу РДК-РПК та виборчий блок «Росія». Ці владні структури півострова опинились в руках антиукраїнського клану.

СЕРГІЙ ЛИТВИН

Вся політика ведеться під знаком неприхованого російського націоналізму. Він – в усіх діях і висловлюваннях Мешкова, Цекова, Межака. А останній вірєць російського націоналізму у Криму, в найбільш концентрованому вигляді – у заяві Севастопольської міськради про надання місту Севастополю статусу російського. Російські газети Криму з номера в номер ведуть розгнудану антиукраїнську, антидержавну агітацію, виконуючи замовлення сепаратистських політичних сил. Кримчанам втовмачується думка, що винуватцями всіх негараздів є Київ, що Україна не дозволяє розвивати економіку Криму, хоче дестабілізувати хід мирних перетворень на півострові, нав'язують думки про небувалу кількість українських Збройних Сил, НГУ, «беркутівців», їм навішують найнеможливіші, найобразливіші ярлики.

При всевладді блоку «Росія» до кримського парламенту шляхом швидше призначення, а не виборів прийшли куховарки, двірники, футболісти та кар'єристи. Звідси і безглузда політика кримського парламенту. Чого можна чекати від парламенту, який своїм головою обрав людину не за ознакою професіоналізму, а за відданістю ідеям РДК-РПК і блоку «Росія», а заступниками – Мельникова, капітана I рангу, який вважає, що проблеми ЧФ

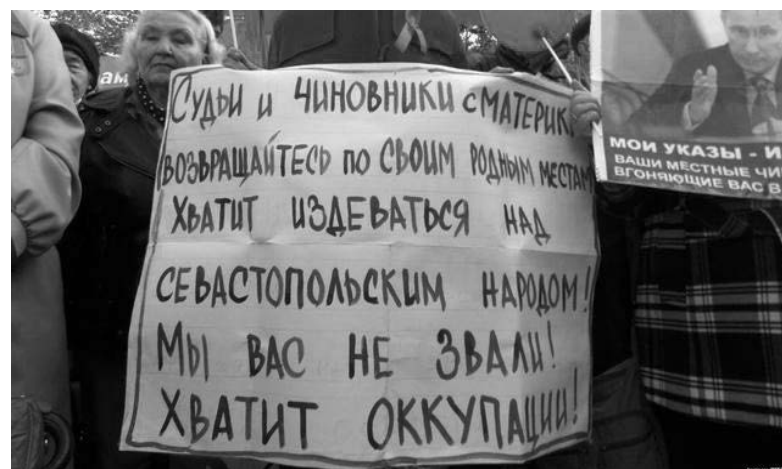

Проросійський мітинг у порту Севастополя. 4 серпня 1993 р. До анексії...

не існує, є один російський флот, а також запеклого українофоба Межака, який люто, до психозу, ненавидить Україну й українців.

З трибуни Верховної Ради депутати оголошують Україну «чуждым и враждебным госу-

досили територією Республіки Крим. Але ж, будучи містом центрального підпорядкування згідно з Конституцією України, Севастополь не повинен був брати участь у виборах Верховної Ради Криму, як і військовослужбовці

...Після анексії. Підприємці анексованого Севастополя на мітингу 7 листопада 2017 р. на честь 100-річчя Жовтневої революції скаржились на тиск російських чиновників на бізнес і згадували про заробітки при Україні. Джерело - <https://censor.net.ua>

дарством», проявляють нетерпимість, неповагу до народу, в державі якого вони живуть.

Авантюризм більшості депутатів ВР Криму очевидний. Вражає їхня схильність до порушення законів. У Конституції від 6 травня 1992 року Севастополь вони ого-

ломили територією Республіки Крим. Але ж, будучи містом центрального підпорядкування згідно з Конституцією України, Севастополь не повинен був брати участь у виборах Верховної Ради Криму, як і військовослужбовці

Разом з тим це ілюструє рівень роботи державних інституцій

України, які мусили б не допустити такого очевидного порушення Конституції України – це Мін'юст, Президент і Верховна Рада України.

Український уряд, Верховна Рада, президент своїми безкінечними потураннями сепаратистам, поблажливостю і нерішучістю спонукали їх до дедалі більших амбіційних вимог, надирають їх на подальші дії до ще нахабнішого порушення законів України.

Відновлення Конституції Криму від 6 травня 1992 року, прийняття постанови про службу кримчан, закону про подвійне громадянство, створення силових міністерств, невизнання постійного представника Президента України в Криму – все це далеко не повний перелік зазіхань на цілісність нашої держави.

Верхом лицемірства є звернення до Ради Безпеки ООН, навіть до народу України, що вони не порушують територіальної цілісності України. В той же час Цеков заявляє, що «основна мета – відновлення єдності з Росією, духовної, економічної, політичної. Для цього ми докладемо усіх зусиль». Склалася унікальна, з правової точки зору, ситуація, і навряд чи в кого викличе сумнів результат будь-якого голосування в парламенті Криму, якщо його предметом будуть питання, що торкаються інтересів росіян Криму, які за всіма міжнародними юридичними нормами є національною меншиною.

З іншого боку, 700 тисяч українців, будучи державною нацією, не представлені в цьому парламенті. Ми сердечно вдячні фракції Курултаю за постійний захист інтересів Української держави у парламенті Криму.

А що ж Україна? Приймаються постанови Верховної Ради України, Укази Президента, але немає механізму їх реалізації, оскільки у Криму зовсім відсутні державні структури України, крім військових підрозділів і представника Президента без представництва.

Проти навали антиукраїнської брехні немає ніякої протидії, пише єдиний, що існує на аматорському рівні, на громадських засадах і ентузіазмі окремих людей, прес-центр «Крим з Україною».

А де ж державний рівень захисту державних інтересів? На бю-

А що ж Україна? Приймаються постанови Верховної Ради України, Укази Президента, але немає механізму їх реалізації, оскільки у Криму зовсім відсутні державні структури України, крім військових підрозділів і представника Президента без представництва. А де ж державний рівень захисту державних інтересів? На бюджетні кошти України, на жаль, в Криму працює антиукраїнська преса та інші засоби масової інформації.

джетні кошти України, на жаль, в Криму працює антиукраїнська преса та інші засоби масової інформації.

Кожен з нас відчуває, що на очах відбувається страшна руйнація всього українського. І якщо ми хочемо стати на заваді цій руйнації, то необхідно об'єднати всі українські сили, активізувати і підняти на принципово новий рівень роботу Координаційної ради Конгресу українців Криму, яка має виробити і втілювати в життя стратегію і програму організованого українського руху в Криму.

Лише об'єднавшись, ми зможемо належним чином вплинути на політичну ситуацію, що з часом суттєво має змінитися на користь державотворчих сил.

Це не означає, що антидержавницькі сили не будуть намагатися повернути колесо історії назад. Напевне будуть, але їм цього не вдасться здійснити. Могутній поступ національного відродження не здатний стримати вже ніхто. Сьогодні Українська держава не є такою, як би ми собі бажали, але їй потрібно допомогти у цей важкий час.

Віриться, що ми будемо жити у вільній, демократичній, правовій державі, хоча це коштуватиме багатьох сил.

А станеться це, якщо ми зможемо перебороти наші руйнівні сили, перебороти той хворобливий комплекс «моя хата скраю» і чекання, щоб хтось, а не я змагався, а то і в жертву приніс себе на вівтар Батьківщини. І нащадки згадають нас добрим словом подяки, що ми вистояли у важкий час.

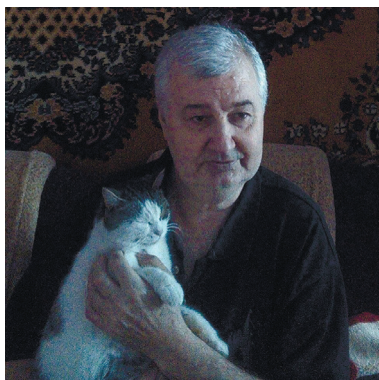
Слава Україні!

«Кримська Світлиця»,
№ 38 за 24 Вересня 1994 р.

СЕРГІЙ СУРМАЧ: «ТОЧНА РИМА ВЕСНА – ВІЙНА»

ПОЕТИЧНА ХВИЛЯ

Сергій Сурмач народився 13 липня 1955 року на Полтавщині. Закінчивши історичний факультет Полтавського педагогічного університету, вчителював, працював на будівництві на Донбасі. Автор книг «Дієслово» та «У краю, де висиха Дніпро». Друкувався у колективних збірках «Світло Василеного Різдва», «Калинове гроно», в альманаху «Фанданго», вітчизняних і зарубіжних виданнях. Лауреат премії імені Василя Симоненка. Живе у Криму.

ТРАВНЕВІ СУТІНКИ

кетяг бузку гейби вибух шампанського
і ліхтарів карнавал
наче куренями сірожупанників
знову відбито вокзал
геть тебе весно-омано і геть мене
з цих ерихонських пожеж
привид опальний останнього
гетьмана
поміж каштанових веж
стогне чи молиться сонцю на обрії
що запеклося у кров
згинемо обрами згинемо обрами
щоб розпочатися знов

НА ПЛЯЖІ

її тіло золотіло
засмагало край води
ще й дві смужечки дві білі

господи не приведи
проминайте променадом
обсервуйте з-під руки
мов відліті із принади
шоколади і смужки

ВІКНО МОЛЬБЕРТУ В
СУТІНКИ

Сашку «Кокосу»

він чужий між чужих
він як перст
що давно вже не в кайф
він котрусь із колишніх блондинок
називає дружиною
й пише самотній будинок
як за вироком
їдучи в Бахчисарай
він володар і раб
своїх алко —
картин і картинок
сиротливе багаття на березі мрій
він програв у життя
ще один поєдинок
в сповіданні
у вічності
виграти бій.

МАКЛЮРА*

понтійська лісосмуга
у понятійний ряд
шикує зелепуги
і дикий виноград
це яблуко адама —
оманний апельсин
приманює плодами
що згіркли на полин
то засуха нависне
то вітер гне куці
далеко як вітчизна
чужі стоять дощі
а ти в ці хащі здуру
застряг на вічну мить
і на устах маклюра
гірчить гірчить гірчить

* маклюра (адамово яблуко) – поширене в таврійських лісосмугах дерево, плоди якого за формою і розміром нагадують апельсин, лише салатного кольору й отруйні.

дівчина квапить мчить на побачення чи на пари її парасолька дірявить зеніт
джинсова синь не закрила червоні коліна
наче калина в міський заблукала граніт
мудра маршрутка сама пам'ятає дорогу
дев'ять зупинок так мов за дев'яті врата

ФОТО З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ

Маклюра

вийде за рогом — по черзі її із хот-догом
хтось поцілує й розмаже кармінні вуста
дівчина звикла чи може вдає що звикає
в наших пекельних широтах не те ще було
паранормальна її парасолька зникає
у листопаді немов крізь стіну нло

ПЛАЧ ПО ЯСЕНУ

повідомлялось без пояснень
лишень скупі друкарські знаки —
у середмісті вбитий ясен
лежить
за свідків три собаки

із зеленгоспу асацини
сліди ретельно замітають
у складометрах оцінивши
на око — стовбур
навіть павіть

прожив він літ не знати скільки
про те засвідчить паспорт зрізу
але
в слюзі двояться кільця
цінічно клацає залізо

служив він людям безкорисно
на марші з безвісті у невідь —
куди даруючи не кисень
а грона зір вплимавши в невід

у місті ель що множить фейки
та нечистоти без зупинок
бездомну скрипку соловейка
не чути в джазі бензопилок

закам'яній ховай в ночах
досвітне слово прикидайся

рядком про турків про китайців
про черепах і чатирдаг

при ста погашених свічках
мовчи про те що рве окрайці
ти тут особа третьозайва
прах на казенних кирзяхах

збирай ягнятко у ярах
паси мовчання по долинах
ти склав давно ціну людині
і низу і на верхах
на всіх табличках і вітринах
сичать «держнагляд» і «держстрах»

ОСІНЬ ПАТРИАРХА

відлітають за збруч ластівки
перше листя пливе за водою
що нам друже станичний полки
в мене гвер і чотири набої

пси віщують облаву з п'ятьми
темний хрест осіняє недею
се не лемківська церква се ми
стали церквою лісом землею

нас вовік не здолати молись
над гірськими в захристі хребтами
се три тисові сходинки ввись
далі небо над нами і з нами

СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВИМ

На валу ще княгиня —
підбита зигзица —
Вслід шепоче крізь сльози «щастисти».
Та вже ходять у тьмі вогнеокі
лисиці
і обр'іхують наші щити.
Що ми можемо, браття,
роздерти на шмаття,
а супроти — стіною орда.
Не врятують нам рать

ні одчай, ні завзяття,
хай хоч сотня княгинь вигляда.
Не на часі гризня і докорів каміння.
Слабкість множить число ворогів.
А вони вже тоді —
і числом і умінням,
а вони вже тоді —
будуть пиль до сп'яніння,
Зроблять кубки із наших голів.

вона любила вітні Х'юстон
і серіали про любов
там де лягали міни густо
вона всміхалася либонь
забуде звикне іншу знайде
отой єдиний на землі
бо вже поцілів вранці снайпер
мішень русяву на «нулі»

ВЕСНЯНКА-2019

у зозулиних черевичках
ходить дівчина невеличка
де ступає маленька ніжка
де злітає маленький крок
розцвітає ураз підсніжник
чутно проліска голосок
і...
ні не так
божевільно цвіте підсніжник
з рота черепа як усмішка
ходить дівчина зойкне зрідка
під розтяжкою проповза
з ока черепа синя квітка
мабуть проліскою чи сльоза
із землі проростає стогін
пісню дівчині протина
мов антонів вогонь антонім
точна рима ВЕСНА — ВІЙНА

арта орди насипає по повному
рани заграє прошиває метал
як ви прорвалися друже полковнику
хтось уцілів а когось — наповал
ходить війна все по колу і коливу
вартість доставки до вашої
поштової скриньки і вартість
оформлення абонемента.

Сторінку підготував
Валерій Верховський

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

«НЕПОТОПЛЮВАНИЙ» СЕВАСТОПОЛЬ

Літо в Криму – особливий період. Кримчани називають його коротко і ясно – сезон, і в цьому слові поєднується все – і можливість відпочити для тих, хто весь рік працював у великих містах півострова, і можливість заробити для мешканців невеликих прибережних містечок. Так було завжди. До 2014 року...

Після анексії Криму все різко змінилося. І туристів стало набагато менше, а отже, і заробітку для місцевих мешканців, та й море щороку стає все менш ласкавим і... чистим. Цього року особливо «відзначився» Севастополь. Топ-темою літа 2019 тут стали закриті пляжі і викиди каналізації у море, через які у півмільйонному Севастополі купатися, по суті, стало взагалі ніде.

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-художня і публіцистична газета
Свідчення про державну реєстрацію КВ № 23715-13555Р від 06.02.2019 р.

Засновники

Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка
Громадська організація "Кримський центр ділового та культурного співробітництва "Український дім"

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

ТОВ "Видавничий дім
"Українська культура"

Директор

В'ячеслав ЮРЧЕНКО
Головний редактор
Андрій ШЕКУН
Дизайн та верстка
В'ячеслав ЮРЧЕНКО

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Типографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і виправляти мову.
Зміст газети поширюється на умовах ліцензії СС ВУ 3.0, якщо відсутні інші вказівки.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2019 р.:
на 6 місяців – 153,56 грн.
на рік – 304,52 грн.
У передплатній ціні враховано вартість доставки до вашої поштової скриньки і вартість оформлення абонемента.

Передплатний індекс

90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірна

